

สารบัญ

ความเบื้องต้น.....	17
กฎหมายลักษณะครอบครัว : กฎหมายส่วนตัว	17
กฎหมายลักษณะครอบครัว : กฎหมายพิเศษ	21
บทที่ 1 การหมั้น.....	27
ความนำ	27
ส่วนที่ 1 วิวัฒนาการของการหมั้น.....	29
1.1 กฎหมายโรมันและกฎหมายฝรั่งเศส	31
1.2 กฎหมายไทย	35
ส่วนที่ 2 การหมั้นในฐานะที่ไม่ใช่สัญญาและการหมั้นที่เป็นสัญญา.....	36
2.1 ทศนะที่เห็นว่าการหมั้นไม่อาจเป็นสัญญาได้ และผลที่ตามมาในทางกฎหมาย	37
2.2 สัญญาหมั้น และผลที่ตามมาในทางกฎหมาย	39
ส่วนที่ 3 การหมั้นในกฎหมายไทย.....	42
3.1 เงื่อนไขของการหมั้น	43
3.1.1 เงื่อนไขเกี่ยวกับบุคคลที่จะทำการหมั้น : เกณฑ์อายุ	44
3.1.2 เงื่อนไขเรื่องความยินยอมในกรณีการหมั้นของผู้เยาว์	46
3.1.3 เงื่อนไขภายนอก : ของหมั้น	49
3.2 ทรัพย์สินประกอบการหมั้น : สินสอด	62
3.3 ผลของสัญญาหมั้น	67
3.3.1 การผิดสัญญาหมั้นตามมาตรา 1439	68
3.3.2 การผิดสัญญาหมั้นตามมาตรา 1444	69
3.3.3 ค่าทดแทนกรณีผิดสัญญาหมั้น	71
3.3.4 ค่าทดแทนจากผู้อื่นที่เข้าร่วมประเวณีกับคู่หมั้น	80

3.3.5	ค่าทดแทนจากผู้อื่นที่ได้ข่มขืนกระทำชำเรา หรือพยายามข่มขืนกระทำชำเราคู่หมั้น	84
3.3.6	การบอกเลิกสัญญาหมั้น	87
3.4	ความตายของคู่หมั้น	90
3.5	ค่าทดแทน	93
3.5.1	ค่าทดแทนกรณีที่เป็นสิทธิเฉพาะตัว	94
3.5.2	ค่าทดแทนกรณีที่ไม่เป็นสิทธิเฉพาะตัว	95
3.5.3	อายุความเรียกร้อง	95
	บทสรุป การหมั้นใหม่ตาม พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม	96
บทที่ 2	เงื่อนไขแห่งการสมรส.....	99
	ความนำ	99
ส่วนที่ 1	การกำหนดเงื่อนไขการสมรสในกฎหมายครอบครัวไทย.....	102
1.1	เงื่อนไขการสมรสในกฎหมายไทย	103
1.1.1	เงื่อนไขการสมรสที่ถือว่าการสมรสเป็นสถาบัน	105
1.1.2	เงื่อนไขการสมรสที่ถือว่าการสมรสเป็นสัญญา	109
1.2	ข้อห้ามมิให้ชายทะเลเบียนทำการจดทะเบียนสมรส	113
1.2.1	การสมรสระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม	114
1.2.2	หญิงที่การสมรสเดิมสิ้นสุดลงไม่เกิน 310 วันจะสมรสใหม่	115
1.2.3	กรณีคู่สมรสซึ่งได้ครอบครองทรัพย์สินของบุตรต้องการ จะสมรสใหม่หลังจากที่คู่สมรสของตนถึงแก่ความตาย	116
บทที่ 3	ความเป็นโมฆะของการสมรส.....	119
	ความนำ	119
ส่วนที่ 1	เงื่อนไขที่อาจทำให้การสมรสตกเป็นโมฆะ.....	121
1.1	เงื่อนไขเกี่ยวกับการแสดงเจตนา : ความยินยอมของบุคคลสองคน ที่จะทำการสมรส	122
1.2	เงื่อนไขที่ถือว่าการสมรสเป็นสถาบัน	126
1.2.1	คู่สมรสต้องไม่เป็นบุคคลวิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถ	127
1.2.2	คู่สมรสต้องไม่เป็นญาติสืบสายโลหิตหรือเป็นพี่น้องกัน	128
1.2.3	คู่สมรสต้องไม่เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่น	131

ส่วนที่ 2	ผลของการสมรสที่ตกเป็นโหมะ.....	133
2.1	ผลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ส่วนตัว	133
2.2	ผลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สิน	135
2.3	การคุ้มครองคู่สมรสฝ่ายสุจริต	138
2.3.1	สิทธิที่ได้มาเพราะการสมรส	139
2.3.2	สิทธิเรียกค่าทดแทน	140
2.3.3	สิทธิเรียกค่าเลี้ยงชีพ	140
2.4	ผลเกี่ยวกับบุตร	142
2.4.1	บทสันนิษฐานเกี่ยวกับการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย	142
2.4.2	การใช้อำนาจปกครองและการอุปการะเลี้ยงดูบุตร	144
2.5	ผลต่อบุคคลภายนอก	145
บทที่ 4	เพิกถอนการสมรส.....	147
	ความนำ	147
ส่วนที่ 1	เงื่อนไขที่ศาลอาจเพิกถอนการสมรส.....	149
1.1	เงื่อนไขทางสรีระ-อายุของบุคคลทั้งสองฝ่ายที่จะทำการสมรส	150
1.2	เงื่อนไขเกี่ยวกับความยินยอม-กรณีผู้เยาว์จะทำการสมรส	155
1.3	เงื่อนไขเกี่ยวกับการแสดงเจตนา	159
1.3.1	การสมรสโดยสำคัญผิดตัวคู่สมรส	160
1.3.2	การสมรสโดยถูกกลั่นแกล้ง	162
1.3.3	การสมรสโดยถูกข่มขู่	164
ส่วนที่ 2	ผลของคำพิพากษาเพิกถอนการสมรส.....	167
2.1	ผลเกี่ยวกับคู่สมรส	168
2.2	ผลเกี่ยวกับบุตร	170
2.3	ผลต่อบุคคลภายนอก	171
บทที่ 5	การสมรสในพฤติการณ์พิเศษ.....	173
	ความนำ	173
ส่วนที่ 1	เงื่อนไขของการสมรสในพฤติการณ์พิเศษ.....	176
1.1	ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย	176
1.2	ตกอยู่ในภาวะการฉ้อหรือภาวะสงคราม	177
1.3	ภาวะการฉ้อพิเศษข้างต้นเป็นเหตุให้ไม่อาจทำการสมรสโดยวิธีปกติได้	177

ส่วนที่ 2	การแสดงเจตนาสมรสในพฤติการณ์พิเศษ.....	178
ส่วนที่ 3	ผลของการสมรสในพฤติการณ์พิเศษ.....	179
บทที่ 6	การสมรสในต่างประเทศของคนที่มีสัญชาติไทย.....	181
	ความนำ	181
	1. บทบัญญัติแห่งมาตรา 1459 เป็นเงื่อนไขหรือเป็นแบบของการสมรส	181
	2. การสมรสในต่างประเทศของคนที่มีสัญชาติไทย	183
	3. แบบการสมรสในกฎหมายครอบครัวไทยคืออะไร	184
	บทสรุป	184
บทที่ 7	ทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส.....	185
	ความนำ	185
ส่วนที่ 1	ทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส.....	187
	1.1 สิ้นส่วนตัว	188
	1.2 สิ้นสมรส	194
ส่วนที่ 2	การจัดการทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส.....	200
	2.1 การจัดการสิ้นส่วนตัว	201
	2.2 การจัดการสิ้นสมรส	202
	2.3 การแก้ไขปัญหากรณีคู่สมรสจัดการสิ้นสมรสไม่ถูกต้อง	207
	2.4 การจัดการสิ้นสมรสโดยลำพัง	209
	2.5 การจัดการสิ้นสมรสโดยลำพังโดยไม่มีสิทธิ	213
ส่วนที่ 3	ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสในรูปของสัญญา.....	218
	3.1 สัญญาก่อนสมรส	219
	3.1.1 ลักษณะทั่วไปของสัญญาก่อนสมรส	219
	3.1.2 แบบของสัญญาก่อนสมรส	222
	3.1.3 ผลของสัญญาก่อนสมรส	223
	3.2 สัญญาระหว่างสมรส	224
	3.2.1 ลักษณะทั่วไปของสัญญาระหว่างสมรส	224
	3.2.2 แบบของสัญญาระหว่างสมรส	226
	3.2.3 ผลของสัญญาระหว่างสมรส	229

บทที่ 8	หนี้สินของกลุ่มสมรส.....	233
	ความนำ	233
ส่วนที่ 1	หนี้สินของกลุ่มสมรสต่อบุคคลภายนอก : หนี้ร่วม.....	236
	1.1 ลักษณะของหนี้ร่วม	237
	1.2 วิธีการบังคับชำระหนี้ร่วม	245
ส่วนที่ 2	หนี้ส่วนตัวของกลุ่มสมรส.....	246
	2.1 ลักษณะของหนี้ส่วนตัว	246
	2.2 วิธีการบังคับชำระหนี้ส่วนตัว	248
บทที่ 9	การแยกสินสมรส.....	251
	ความนำ	251
ส่วนที่ 1	สินสมรสแยกตามคำร้องขอของกลุ่มสมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง.....	252
	1.1 เหตุในการแยกสินสมรสตามมาตรา 1484	252
	1.2 เหตุในการแยกสินสมรสตามมาตรา 1598/17	254
ส่วนที่ 2	การแยกสินสมรสโดยผลของกฎหมาย.....	255
ส่วนที่ 3	ผลภายหลังการแยกสินสมรส.....	257
	3.1 การเริ่มระบบสินสมรสใหม่หรือการยุติการแยกสินสมรส	257
	บทสรุป	259
บทที่ 10	การหย่าขาดจากการสมรส.....	261
	ความนำ	261
ส่วนที่ 1	วิธีการหย่าขาดจากการสมรส.....	264
	1.1 การหย่าโดยความยินยอม	264
	1.2 การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล	267
	1.2.1 เหตุหย่าที่เกิดจากความผิดของกลุ่มสมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง	268
	1.2.2 เหตุหย่าที่ทำให้ชีวิตสมรสสิ้นสุดลงหรือไม่สามารถดำเนินต่อไปได้โดยปกติสุข	284
ส่วนที่ 2	ผลของการหย่าขาดจากการสมรส.....	289
	2.1 ผลของการหย่าโดยความยินยอม	289
	2.1.1 ผลในทางทรัพย์สินต่อกลุ่มสมรส	290
	2.1.2 ผลต่อบุตร	291

2.2 ผลของการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล	295
2.2.1 ผลในทางทรัพย์สินต่อคู่สมรส	296
2.2.2 ผลต่อบุตร	303
บทสรุป สองบทเฉพาะกาลใน พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม	306
บทที่ 11 ความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย.....	309
ความนำ	309
ส่วนที่ 1 บุตรในสมรส.....	312
1.1 บุตรที่เกิดจากการสมรสที่เป็นโมฆะ	313
1.2 บุตรที่เกิดจากการสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1452	314
1.3 บุตรที่เกิดจากการสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1453	316
1.4 บุตรที่เกิดจากการสมรสที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขโมฆะ	317
1.5 บุตรที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์	319
ส่วนที่ 2 การปฏิเสธข้อสันนิษฐานความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย.....	321
2.1 การฟ้องคดีปฏิเสธไม่รับเด็กเป็นบุตร	322
2.1.1 ข้อห้ามไม่ให้ชายฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร	324
2.1.2 อายุความในการฟ้องคดี	324
2.1.3 กรณีที่ผู้มีส่วนได้เสียในกองมรดกเข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ชายผู้ฟ้องคดี	325
2.1.4 กรณีชายผู้เป็นคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรสถึงแก่กรรมก่อนจะได้ฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร	326
2.2 การฟ้องคดีปฏิเสธความเป็นบุตร	327
2.2.1 อายุความในการฟ้องคดี	328
บทที่ 12 บุตรนอกสมรสและการเปลี่ยนฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย.....	329
ความนำ	329
ส่วนที่ 1 บิดามารดาได้สมรสกันในภายหลัง.....	330
ส่วนที่ 2 บิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร.....	332
2.1 ข้อสงวนเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองบุตรของบิดาที่จดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตร	335

ส่วนที่ 3	การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย.....	337
3.1	เหตุที่มุ่งพิสูจน์ถึงการมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างมารดาเด็ก และชายผู้เป็นบิดาในระยะเวลาที่หญิงอาจตั้งครรภ์ได้	339
3.2	เหตุขัดถือเอกสารแสดงฐานะความเป็นบิดาและบุตร	342
3.3	เหตุที่อาศัยพฤติกรรมการภายนอกที่บิดาได้แสดงการรับรองว่า เด็กเป็นบุตรของตน	344
3.4	บุคคลที่จะมีสิทธิฟ้องคดีให้รับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย	345
3.5	สิทธิในการรับมรดกเมื่อเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามคำพิพากษา	349
บทที่ 13	การใช้อำนาจปกครองของบิดามารดา.....	353
	ความนำ	353
	วิวัฒนาการของการใช้อำนาจปกครองในกฎหมายโรมันและกฎหมายฝรั่งเศส	355
	การใช้อำนาจปกครองของบิดามารดาในกฎหมายครอบครัวญี่ปุ่นปัจจุบัน	361
	เปรียบเทียบกฎหมายของฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย	363
	วิวัฒนาการการใช้อำนาจปกครองของบิดามารดาในกฎหมายครอบครัวไทย	365
ส่วนที่ 1	การใช้อำนาจปกครองเหนือตัวบุตรและสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดา ต่อบุตร.....	367
1.1	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1567	368
1.2	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564	374
ส่วนที่ 2	สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน...	377
2.1	หน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร	377
2.2	หน้าที่ของบุตรในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา	379
ส่วนที่ 3	สิทธิและหน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา.....	380
3.1	สิทธิของบุตรในการใช้ชื่อสกุล	381
3.2	หน้าที่ของบุตรที่จะไม่ฟ้องบิดามารดาเป็นคดีโดยตรง	382
ส่วนที่ 4	การใช้อำนาจปกครองเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุตร.....	388
4.1	หน้าที่การจัดการทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์	391
4.1.1	การจัดการทรัพย์สินที่ศาลเข้ามาควบคุม	391
4.1.2	การส่งมอบทรัพย์สิน บัญชี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการทรัพย์สิน	407

4.1.3	การจัดการทรัพย์สินที่จะต้องได้รับความยินยอมของบุตร	410
4.2	หน้าที่จัดการเงินได้ของบุตรผู้เยาว์	412
ส่วนที่ 5	วิธีการใช้อำนาจปกครองผู้เยาว์.....	413
5.1	หลักและข้อยกเว้นเกี่ยวกับบิดามารดาในการใช้อำนาจปกครอง	413
5.2	การใช้อำนาจปกครองต่อบุตรชอบด้วยกฎหมายและบุตรนอกสมรส	418
ส่วนที่ 6	การสิ้นสุดของอำนาจปกครอง.....	418
6.1	การถอนอำนาจปกครองเหนือตัวบุตรของบิดามารดา	419
6.1.1	ถอนโดยอาศัยคำสั่งศาลในเหตุไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ	419
6.1.2	ถอนโดยอาศัยข้อเท็จจริง	420
6.2	การถอนอำนาจจัดการทรัพย์สินของบิดามารดา	422
6.3	อำนาจปกครองสิ้นสุดลงโดยมีเหตุจากผู้เยาว์	423
6.4	ผลภายหลังการสิ้นสุดของอำนาจปกครอง	424
6.4.1	หน้าที่และสิทธิของบิดาหรือมารดาที่ถูกถอนอำนาจปกครอง	424
6.4.2	การได้คืนอำนาจปกครอง	425
ส่วนที่ 7	การนำสิทธิและหน้าที่ของผู้ใช้อำนาจปกครองมาบังคับกับผู้อนุบาล โดยอนุโลม.....	427
-	กรณีบิดามารดาเป็นผู้อนุบาลผู้เยาว์	427
-	กรณีคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้อนุบาลคู่สมรสที่ถูกศาลสั่งให้เป็น คนไร้ความสามารถ	427
บทที่ 14	ความปกครอง.....	429
	ความนำ	429
ส่วนที่ 1	การตั้งผู้ปกครอง.....	430
1.1	เหตุและที่มาของการตั้งผู้ปกครอง	431
1.2	ผู้ต้องห้ามมิให้เป็นผู้ปกครอง	433
1.3	จำนวนผู้ปกครอง	436
ส่วนที่ 2	สิทธิและหน้าที่ของผู้ปกครอง.....	436
2.1	บทบัญญัติร่วมที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ปกครองเช่นเดียวกับ ผู้ใช้อำนาจปกครอง	437

2.1.1	สิทธิและหน้าที่ของผู้ปกครองในการจัดการทรัพย์สิน และสิทธิและหน้าที่เหนือตัวผู้อยู่ในปกครอง	438
2.1.2	หน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่ ผู้อยู่ในปกครองในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์	439
2.2	หน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครอง	440
2.2.1	การทำบัญชีทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครอง	441
2.2.2	หน้าที่จัดการเงินได้ของผู้อยู่ในปกครอง	442
2.3	สิทธิของผู้ปกครองในบำเหน็จ	443
ส่วนที่ 3	การสิ้นสุดของความปกครองและความเป็นผู้ปกครอง.....	445
3.1	การสิ้นสุดความปกครอง	445
3.2	การสิ้นสุดของความเป็นผู้ปกครอง	445
3.3	ผลภายหลังความปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองสิ้นสุดลง	447
ส่วนที่ 4	การนำสิทธิและหน้าที่ของผู้ปกครองมาใช้บังคับกับผู้อนุบาลโดยอนุโลม.....	448
บทที่ 15	การรับบุตรบุญธรรม.....	449
	ความนำ	449
ส่วนที่ 1	เงื่อนไขการรับบุตรบุญธรรม.....	451
1.1	เกณฑ์อายุ	451
1.2	ความยินยอม	452
1.3	แบบของการรับบุตรบุญธรรม	457
ส่วนที่ 2	ผลของการรับบุตรบุญธรรม.....	459
2.1	สิทธิและหน้าที่ระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม	460
2.2	สิทธิในการรับมรดก	461
ส่วนที่ 3	การเลิกรับบุตรบุญธรรม.....	465
3.1	การเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยความตกลง	465
3.2	การเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยการฟ้อง	466
บทที่ 16	ค่าอุปการะเลี้ยงดู.....	473
	ความนำ	473
ส่วนที่ 1	ความหมายของ “ค่าอุปการะเลี้ยงดู” (Maintenance).....	473

ส่วนที่ 2	บุคคลที่กฎหมายกำหนดหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูระหว่างกัน.....	475
2.1	คู่สมรส	478
2.2	บิดามารดาและบุตร	480
2.3	ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม	481
2.4	ผู้ปกครองต่อผู้อยู่ในปกครอง	482
ส่วนที่ 3	ลักษณะพิเศษของคำอุปการะเลี้ยงดู.....	483
3.1	ลักษณะเฉพาะตัวของการอุปการะเลี้ยงดู	484
3.2	คำอุปการะเลี้ยงดูสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา	486
3.3	วิธีจ่ายคำอุปการะเลี้ยงดู	488
บทที่ 17	ค่าเลี้ยงชีพ.....	491
	ความนำ	491
ส่วนที่ 1	ความหมายของ “ค่าเลี้ยงชีพ” (Alimony).....	492
ส่วนที่ 2	เงื่อนไขและหลักเกณฑ์การจ่ายค่าเลี้ยงชีพ.....	494
2.1	เมื่อการสมรสสิ้นสุดลง	494
2.1.1	โดยความผิดของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง	495
2.1.2	เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงโดยไม่ได้เกิดจากความผิดของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง	497
2.2	การสิ้นสุดแห่งการสมรสตามข้อ 2.1 เป็นเหตุให้คู่สมรสอีกฝ่ายยากจนลงเพราะไม่มีรายได้พอจากรักษาพยาบาลหรือจากการงานตามที่เคยทำอยู่ระหว่างสมรส	498
2.3	หลักเกณฑ์การจ่ายค่าเลี้ยงชีพ	499
2.3.1	วิธีการจ่ายค่าเลี้ยงชีพ	499
2.3.2	ค่าเลี้ยงชีพสามารถปรับเปลี่ยนได้	500
2.3.3	ลักษณะเฉพาะตัวของค่าเลี้ยงชีพ	502
	บรรณานุกรม.....	505